

הערות בשולי חידושי הר"י מלוניל

מאת הרב זלמן נחמיה גולדברג

ראש מערכת האנציקלופדיה התלמודית

מועד קטן

המועד יש טרחא גדולה להשקות במועד, וזה אסור אפילו במקום הפסד [שער הציון שם]. והראב"ד בנמוקי יוסף פירש שרק בפשע ולא השקה לפני המועד אבל באנוס מותר [ונראה שטעם האיסור שזה כעין מכוון מלאכתו במועד]. ונפ"מ בין הפירושים אם לא השקה באנוס, לפירוש הנמוקי"י ולרש"י מותר. ולפירוש רבינו אסור שכבר לא יפסד.

[ב] ד"ה ובשביעית נמי משקין הספיחים וכו' ^{111/07/2018}אע"ג דכל עבודת הקרקע נאסרת בשביעית כדכתיב שדך לא תזרע ומינייהו ילפינן לאסור שאר עבודות כגון מזבלין וכו' כל אלו מלאכות חשובות הן דסגי להו פעם אחת בשנה דומיא דזריעה ונטיעה אבל השקאה שצריכה תדיר לא מקרא עבודה חשובה ומותר לעשותה. דברי רבינו צ"ע שבגמ' נחלקו אביי ורבא, שלדעת אביי הטעם שמותר השקאה, משום ששביעית בזה"ז דרבנן, ולדעת

[א] ב, א ד"ה משקין וכו'. ודוקא שהשקום לפני החג שאם לא השקום עדיין אע"פ שהגיע עונתן להשקותם אי ממתינין להו לא פסדי ואסור להשקותם עד מוצאי הרגל. וצריך הסבר למה אם לא השקה בערב החג לא יפסד גם אם לא השקם בחג. ואולי כל שהתחיל להשקות והפסיק, מתקלקל יותר מלא השקה כלל, וכמו שמצינו שאם ירד גשם והפסיק ארבעים יום מתריעין לאלתר יותר מלא ירד כלל גשם.

^{111/07/2018}הערה

אכן בנמוקי"י פירש שאם יש הפסד כבר הופסד בזה שלא השקה בערב החג, ושוב אין כאן דבר האבד במועד. ורש"י פירש שזה שלא השקה לפני החג היינו שהוא זרעים המלומדים לא להשקותם תמיד, לכן גם אם לא ישקם במועד אין להם פסידא [ב"י סימן תקל"ז בשם רש"י]. ובמ"ב שם סק"א הביא מרש"י כפירוש רבינו, והמ"ב פירש שכל שלא השקה לפני

חשובה כמו שביאר לגבי השקאה שכל שעושים אותה הרבה פעמים אינה חשובה. ואולי גם כאן רגילות הדבר לעשותה כמה פעמים ולא פעם אחת. ולולא דברי רבינו יש לומר שלכן מותר בשביעית שאין זה מלאכה תולדה של זריעה, והעושה כן בשבת אינו חייב משום תולדה של זורע, אלא חיובו נראה מדין בונה, ואין איסור כזה בשביעית לא מהתורה ולא מדרבנן. משא"כ במועד שכל מלאכה אסורה וצ"ע. ועיין להלן ד"ה ובשביעית נמי לא, מפני שנראה כעודר, הרי שאין כאן באמת עבודת קרקע רק נראה. ואילו בשבת פשוט שחייב משום בונה. ונראה שאף דהעושה חריץ בשדה בשבת חייב משום חורש, היינו דוקא במקום שזורע אבל העושה חריץ שיעבור המים, זה נחשב בונה.

[ד, ח, ב] משנה ו' אין חופרין כוכים במועד וכו', וקמ"ל מתני' אע"פ שבודאי יצטרכו בזה המועד כגון בעיר ירושלים שהיו בה שישים ריבוא וכו'. כלשון רבינו כתב הנמוק"י. ונראה שמה שפשוט לרבינו שבירושלים היו שישים ריבוא, מקורו ממה שאמרו בגמ' ירושלים אלמלא דלתותיה נעולים בלילה היו חייבים על הוצאה בשבת ואם לא היו ששים ריבוא אין כאן רשות הרבים. ומכאן שדעת רבינו שכדי שיחשב רשות הרבים בעיני דוקא ששים ריבוא. ועיין ביאור הלכה סימן שמ"ח ס"ז שמנה י"ב

רבא אין אסור מן התורה רק זריעה ולא תולדות. ונראה שרבינו בא להסביר בין לאביי ובין לרבא למה התירו השקאה ולא שאר מלאכות. לכן כתב שמדרבנן אסרו רק מלאכות חשובות שאין עושין אותם אלא פעם בשנה ולא השקאה שאינה חשובה. ומה שפתח רבינו וכתב אע"ג דכל עבודת הקרקע נאסרות בשביעית כדכתיב שדך לא תזרע, כוונתו לאביי בזמן שהיה שביעית מן התורה, היינו כשהיה יובל היה אסור מן התורה כן נראה לענ"ד. אכן בפירוש ר"ח בגמ' כתב שהתירו השקאה, דבמקום פסידא לא גזרו חכמים. ולדבריו שאר מלאכות אין בהם פסידא. או שר"ח רק בא להסביר למה מותר בבית השלחין ולא בבית הבעל על זה כתב במקום פסידא. אבל מה שאסור שאר מלאכות צריך לומר כסברת רבינו. אכן הרע"ב כתב שבשביעית מותר להשקות גם בבית השלחין, ורק במועד חלקו בין בית השלחין לנהטעם שכתב התויו"ט פ"א ממו"ק מ"א ד"ה ובשביעית שבשביעית מותר טרחא, נראה שסובר שהטעם שבמועד אסור בית הבעל משום טרחא ובפשטות הטעם שבית הבעל אין פסידא גם אם לא ישקה ולכן אין זה דבר האבוד וצ"ע ועיין בהערה הבאה.

[ג] ואין עושין עוגיות לגפנים אמועד קאי אבל בשביעית מותר לפני שאינה מלאכה חשובה. כאן לא ביאר רבינו למה אינה

הגרי"י קנייבסקי זצ"ל]. אכן בביה"ל סימן תק"מ הביא מירושלמי שבונה רק גובה ג' טפחים, ומדובר בגג דלא רגילי לילך לכן אינו חייב מן התורה כך כתב הריטב"א אבל שאר פוסקים לא חלקו בזה עכ"ל.

[ח] [יב, א] ד"ה אין מדיירים שמכניסים בהמות לעדר וכו' ומזדבל המקום שעומדין שם מצואתן וכו' ואסור לעשות מפני שנראה כעבודת קרקע וגזרינן זה אע"פ שאינו עושה בידים משום שאר עבודת הקרקע הנעשים בידים. ויש לעיין ממה שאמרו בגיטין מד, ב, שדה שנתקווצה בשביעית [ניטלו ממנו קוצים וברקונין ליפותה ואין זה עבודת קרקע מן התורה לא קנסוהו ותזרע למוצאי שביעית] נטיבה [נזדבלה והוליד לה זבל בעגלות ומלאות] נדיירה [על ידי דיר בהמה לזבלה עבודת קרקע וקונסין אותו שלא תזרע במוצאי שביעית]. הרי שנחשב עבודת קרקע ולא רק נראה כעבודת קרקע וצ"ע. והנה בעיקר הדבר איך יתכן להגדירה כעבודת קרקע, והרי אינו מזבל בידים רק מכניס הבהמות ואין כאן אלא גרמא. ואולי נאמר שזה דומה לזורה שאמרו בב"ק ס' שאינו גרמא לפי שזה מלאכת מחשבת. וא"כ גם נדיירה נאמר שנחשב מלאכת מחשבת. אכן להסוברים שרק זורה נחשב מלאכת מחשבת שכן הוא אב המלאכה, שלא ניתן לעשותה רק בגרמא על ידי זרייה, אבל כל שניתן

ראשונים הסוברים שצריך ס' ריבוא וי"ב ראשונים הסוברים שאינו צריך. אבל לא מנה דעת רבינו ולא דעת הנמוק"י. [א"ה: ונראה דמקורו של הנמוק"י בדברי רבינו]. ועכ"פ נוסף עוד דעה שצריך ס' רבוא.

[ה] שם במשנה: ואי אפשר לטעם כזה שלא ימותו בכל יום רבים וטובים גדולים או קטנים אף כי בד' ימים של חול המועד. נראה שמה שכתב ד' ימים חול המועד אין הכוונה בירושלים ששם יש ה' ימים חול המועד בפסח אלא כוונתו לעיר אחרת גדולה.

[ו] שם ד"ה ור' יהודה אוסר לנסרן לכתחלה. ולפי שאין דרך לרוב מתים לעשות ארון אע"פ שיודע לאיזה מת הוא עושה וכו'. פירוש רבינו הוא כמו שהביא בנמוק"י ולא כרש"י שלכן ר"י אוסר שטורח גדול יש לעשותן במועד. ובתפא"י אות נ כתב שאף שיו"ט שני לגבי מת כחול, ק"ו חול המועד, מ"מ קול הנסירה הוה ליה פרסום גדול. ועוד שנסרים מצוים ואין צריך לנסרן ולחלל יו"ט עבורן. יעו"ש.

[ז] [יא, א] ד"ה עושה מעקה לגג ומרפסת וכו'. וכן למרפסת היא תקרה היוצאת לפני פתח (שדרך) עליה ויורדין לחצר וסתם מרפסת היא גבוהה י' טפחים, ולפיכך צריך לעשות לה מעקה. מלשון רבינו נראה שצריך לעשות מעקה מדין תורה לעשות מעקה לגג. וא"כ יוצא שגם מרפסת צריך מעקה ולא רק גג [וזה כדעת

בשביעית זה רק תולדה של זורע, אבל תולדת של חרישה שאסור משום עשה בחריש ובקציר תשבות אסור גם תולדות.

[יז, ב] ד"ה אי אבלות וכו'. דעת רבינו שאבלות לי' יום לענין תספורת ולענין גיהוץ ושאין מאחין הקריעה נראה שהוא מן התורה. ובנמוק"י כאן בתירוצו השני כתב כן כדעת רבינו.

[יט, א] ד"ה כדי פרנסתו. דס"ל לר' יוסי ^{אוצר החכמה} [שמותר לכתוב תפילין במועד כדי פרנסתו אבל אם היה עשיר אסור לו לכתוב ולמכור] משום דס"ל לר' יוסי דשבתות ויו"ט לא נהגה בהם מצות תפילין דדרשינן והיה לך לאות יצאו שבתות ויו"ט שאינן צריכים אות. מכאן נראה שדעת רבינו שגם חול המועד אינו זמן תפילין כמו יו"ט.

לעשות בידים אין חייבין על גרמא. וזהו שהסביר החת"ס בדעת המג"א לטחון ברחים. וכן דעת רש"י שמכה בפטיש אין בעשית חרסין שנעשה מאליו בכבשן. וכן מה שנראה שסובר רש"י שהמכניס קורה לחלב ונעשה גבינה, שאין זה מחבץ ואינו חייב משום בורר [והארכתי במקום אחר], א"כ אין נדיירה רק גרמא. ואולי הוי אסור מדרבנן שגם גרמא אסור ביו"ט ושבת וחול המועד וצ"ע. עוד יש לעיין גם אם נאמר שבשבת ויו"ט נדיירה חשיב מלאכת מחשבת, מ"מ בשביעית שתולדות מותרות וכמו שנתבאר בריש מו"ק. וצריך לומר בתרי אנפי, או שמ"מ לדייר נחשב מלאכה, ואף שהיא תולדה, מ"מ מדרבנן אסור גם תולדה בשביעית. והכוונה שהיא עובדת קרקע מדרבנן. או לפי הנוב"י שתולדות שאינם אסורים

[11/07/2018]

תגיגה

שדעת רש"י שהנושא מדרס מטמא כלים. ולפי רש"י אם יגע באויר החרס בידו יטמא. אבל דעת התוס' שהנושא מדרס הוא ראשון לטומאה ואינו מטמא כלים, אלא החשש שיכניס המדרס לתוך אויר החבית.

[יא, כ, ב] ד"ה הנושא את המדרס נושא את התרומה וכו' שאינה מיטמאה מגבה ולא חיישינן שמא יגע באויר החבית במנעל שבידו. מכאן נראה שדעת רבינו כדעת התוס' ד"ה הנושא ולא כרש"י,